

छत्रपती शिवाजी महाराज : प्रशासन विषयक धोरण

सपांदक
डॉ. अशोक काकासाहेब जाधव
डॉ. मुक्ता गोविंदराव सोमवंशी

छत्रपती शिवाजी महाराज : प्रशासन विषयक धोरण

■ प्रथम आवृत्ती - १९, फेब्रुवारी २२

© प्रकाशक व संपादक

■ प्रकाशक

आधार पब्लिकेशन, अमरावती.

हनुमान मंदिराजवळ, पाठ्यपुस्तक मंडळा समोर,

वि.म.वि.कॉलेज मागे, अमरावती

मो. ९५९५५६०२७८

email- aadharpublishment@gmail.com

■ मुखपृष्ठ संकल्पना

विलास पवार

सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

■ अक्षरजुळवणी

सरिता ग्राफिक्स,

कठोरा रोड, अमरावती

■ Price : 400/-

ISBN- 978-93-91305-05-5

सूचना:- सदर अंकामध्ये प्रकाशित झालेल्या लेखास, संपादक, प्रकाशक, मालक, मुद्रक जबाबदार राहणार नाही. या अंकामध्ये प्रकाशित झालेले लेख लेखकाचे त्यांचे वैयक्तिक मत आहे.

संपादकीय

' छत्रपती शिवाजी महाराज : प्रशासन विषयक धोरण ' या विषयावरील ग्रंथाचे संपादन करताना आम्हास मनस्वी आनंद होत आहे. 'शिवकालीन प्रशासन' या विषयावर लोकप्रशासन अभ्यास मंडळ, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व कै.रमेश वरपूडकर महाविद्यालय, सोनपेठ, लोकप्रशासन विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेस प्राचार्य इस्माईल पठाण कोल्हापूर यांचे आम्हास मौल्यवान मार्गदर्शन लाभले. शिवकालीन अष्टप्रधानमंडळ व प्रशासन यावर त्यांनी सखोल मार्गदर्शन केले. तसेच डॉ.राजेश करपे (इतिहास विभाग प्रमुख, प्रतिष्ठान महाविद्यालय, पैठण जि. औरंगाबाद, व्यवस्थापन परिषद सदस्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद) यांनी 'शिवकालीन न्यायव्यवस्था' याविषयी महत्त्वपूर्ण माहिती दिली. तसेच डॉ.दीपक सूर्यवंशी (सहकार भूषण एस. के. पाटील महाविद्यालय, कुरंदवाड ता. शिरोळ जि.कोल्हापूर) यांनी 'शिवकालीन महसूल' व्यवस्थेवर माहितीपूर्ण व्याख्यान दिले. या तिन्ही अभ्यासकांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासनाविषयी जे मार्गदर्शन केले. त्यामुळे आम्हास ' छत्रपती शिवाजी महाराज : प्रशासन विषयक धोरण ' हा ग्रंथ संपादित करण्याची प्रेरणा मिळाली.

आदरणीय डॉ. उद्धव भोसले (कुलगुरू, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड) डॉ.जोगेंद्रसिंह विसेन (प्र. कुलगुरू स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, नांदेड) डॉ. पंचशील एकंबेकर (अधिष्ठाता मानव्यविद्या शाखा स्वा. रा. ती. म. विद्यापीठ नांदेड) प्रो. जितेंद्र वासनिक (लोक प्रशासन विभाग प्रमुख राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज

विद्यापीठ, नागपूर) डॉ. उत्तमराव इंगळे (माजी अध्यक्ष लोकप्रशासन अभ्यास मंडळ, स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठ, नांदेड) प्राचार्य डॉ.अजय पाटील (सुशीलादेवी महाविद्यालय, लातूर तथा सदस्य लोकप्रशासन अभ्यास मंडळ, स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, नांदेड) डॉ.बालाजीकनुवार (अध्यक्ष लोकप्रशासन अभ्यास मंडळ स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, नांदेड) तसेच लोकशासन अभ्यास मंडळाचे सर्व सन्माननीय सदस्य यांच्या सहकार्यामुळे शिवकालीन प्रशासन कार्यशाळेचे आयोजन आम्ही करू शकलो.

हनुमान शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यक्ष मा.परमेश्वरराव राजाभाऊ कदम साहेब , उपाध्यक्ष सौ.ज्योतीताई रामेश्वर कदम, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. वसंत सातपुते, अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्षाचे समन्वयक डॉ. मुकुंदराज पाटील तांत्रिक सहाय्यक प्रा.संदीपकुमार देवराये यांच्या सहकार्याशिवाय कार्यशाळा संपन्न होणे अशक्य होते. तसेच कार्यशाळेसाठी अभ्यासू मार्गदर्शक उपलब्ध करून देणारे आमच्या महाविद्यालयातील सांस्कृतिक विभाग प्रमुख डॉ. संतोष रणखांब आणि सर्व सहकारी प्राध्यापक बंधू-भगिनी व सर्व कार्यालयीन कर्मचारी यांच्या सहकार्यामुळे आम्ही एका उत्कृष्ट कार्यशाळेचे आयोजन करू शकलो. या कार्यशाळेमधूनच ' छत्रपती शिवाजी महाराज : प्रशासन विपक धोरण' या अनुषंगाने लिखाण व्हावे हा विचार मनात आला आणि संशोधक प्राध्यापक बंधू-भगिनींना लेख पाठविण्याचे आवाहन करण्यात आले. आमच्या या आव्हानास प्रतिसाद देत शिवकालीन प्रशासनातील विविध घटकांवर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न सहभागी प्राध्यापक व संशोधकांनी आपल्या लेखाद्वारे केला आहे. आपल्या सहकार्याशिवाय हा ग्रंथ वेळेत पूर्ण करणे अशक्य होते. सर्व प्राध्यापक बंधू- भगिनींचे मनस्वी आभार.

प्राध्यापक बंधू डॉ. संदीप काळे राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख महाराष्ट्र महाविद्यालय सेलू जि. वर्धा यांच्या सहकार्यामुळे आम्हास प्रस्तुत ग्रंथ संपादित करण्यात फार मोठे सहकार्य मिळाले आहे. तसेच आधार पब्लिकेशनचे प्रकाशक डॉ.विराग गावंडे यांनी ग्रंथ प्रकाशनाची जबाबदारी स्वीकारून वेळेत कार्य पूर्ण केल्यामुळे हा ग्रंथ अल्पावधीत प्रकाशित करू शकलो त्यामुळे त्यांचे मनःपूर्वक आभार.

या ग्रंथाच्या प्रकाशनासाठी आमच्या कुटुंबियांचे ही फार मोठे योगदान लाभले आहे त्यांच्या सहकार्यामुळे हा ग्रंथ पूर्णत्वास जाऊ शकला. या ग्रंथ संपादनासाठी प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष सहकार्य करणाऱ्या सर्वांचे मनस्वी आभार!

संपादक

डॉ.अशोक काकासाहेब जाधव

(लोकप्रशासन विभाग)

डॉ. मुक्ता गोविंदराव सोमवंशी

(लोकप्रशासन विभाग प्रमुख)

कै.रमेश वरपूडकर महाविद्यालय,
सोनपेठ जि.परभणी.

PRINCIPAL

Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani